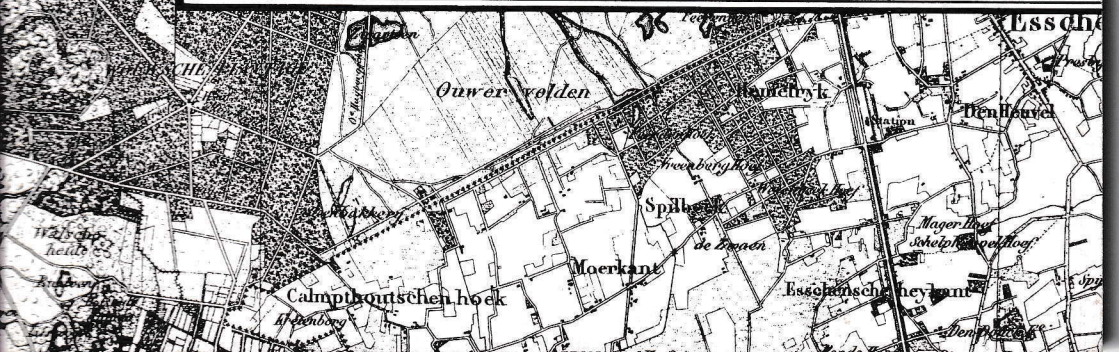

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

1-'95

De gemeente Wouw anno 1895

Na de toch wat turbulente jaren, waarin verschillende kwesties een sterke stempel drukten op het gemeentebestuur, is 1895 een redelijk rustig jaar. In vergelijking met voorgaande jaren, waarin zaken als de Wouwse melkkwestie en onderwijsperikelen speelden, is 1895 zelfs te kenmerken als een redelijk zoetsappig jaar met weinig hoogte- of dieptepunten.

Natuurlijk, het onderwijs komt weer aan de orde, maar met minder hevigheid dan in eerdere jaren, al speelt ook meester Smulders zijn partijtje weer mee. Het gemeentebestuur wordt nog geconfronteerd met de nasleep van de Wouwse melkkwestie en de voorzitter van de Co-operatie, J.B. Dekkers, doet zijn intrede in de raad als opvolger van Hendrik Schou, die de Wouwse gemeenteraad na een lidmaatschap van maar liefst 52 jaar voor gezien houdt. En wederom krijgt Wouw de jongste gemeentesecretaris. Een traditie wordt voortgezet, want de 9 jaar eerder op 23-jarige leeftijd benoemde A.J. van Son vertrekt en hij zal opgevolgd worden door P. Goosen op het moment dat deze 23 wordt. Intussen wordt de 60-jarige leerlooier J.G. Juten als tijdelijk secretaris benoemd.

Enige perikelen doen zich uiteraard weer voor met de wegen en de pleinen, maar vergeleken met hedendaagse problemen is dit kruimelwerk te noemen.

De belastingen worden verhoogd, maar ook dat is geen echt nieuws, want dit is thans jaarlijks aan de orde van de dag. Op 1 januari 1895 telt Wouw 3939 "zielen", waarvan er slechts 871 tot de kom van het dorp behoren. Zij staan onder de hoede van een drietal veldwachters, die waken over de openbare orde en veiligheid. Natuurlijk, ook toen al deden zich wel eens ordeprobleempjes voor, maar vergeleken met 1995

is dat kinderspel! En al verdienen de veldwachters relatief weinig in vergelijking met omliggende dorpen, een salarisverhoging zit er in 1895 in ieder geval niet in, want de raad verwerpt een dergelijk voorstel. En tenslotte doen zich de eerste verkeersproblemen in Wouw voor. Verkeersproblemen met kinderwagens op het dorpsplein en met fietsen, want de eerste véloupèdes vertonen zich in het Wouwse straatbeeld.

Een leerlooier als gemeentesecretaris.

Op 18 mei krijgt gemeentesecretaris A.J. van Son op zijn verzoek eervol ontslag uit zijn functie, aangezien hij per 1 juli benoemd is tot hoofdcommissie op de gemeentesecretarie in Breda. Tien jaar heeft hij er dan in Wouw opzitten, waarvan negen als gemeentesecretaris. De uit Dongen afkomstige Van Son begon zijn carrière in 1895 als tijdelijk klerk op de secretarie ter vervanging van de toenmalige secretaris W. van Woezik. Toen deze op 31 mei 1895 kwam te overlijden, viel het oog van de Wouwse bestuurders op deze jonge kracht, die kennelijk zo goed beviel, dat besloten werd in afwachting van diens meerderjarigheid de toen 76-jarige gemeente-ontvanger J. Deckers tot tijdelijk secretaris te benoemen (1). In april 1886 is Van Son 23 jaar geworden en wordt hij tot secretaris benoemd (2).

Eenzelfde formule staat burgemeester Daverveldt thans weer voor ogen. Nog maar kort geleden nam P. Goosen, die als klerk op de Wouwse secretarie werkte, ontslag. Maar Goosen moet een talentvol jongeman geweest zijn, want Daverveldt stelt de raad voor geen vacature te plaatsen, maar met de definitieve benoeming van een nieuwe secretaris te wachten, totdat Goosen meerderjarig geworden is. En aldus geschiedt, en wederom wordt een tijdelijk secretaris benoemd in de persoon van de zestigjarige leerlooier Johannes Godefridus Juten.

Juten zal het werk best achtenswaardig gevonden hebben, maar of hij het ook interessant vond is maar zeer de vraag. Want op zijn inzet is, overigens niet uit overlevering maar wel via heemkundig onderzoek, toch wel het een en ander aan te merken. Zo verschijnt van de hand van secretaris A.J. van Son op 22 juni zijn laatste publikatie in het

41

register van B en W. Pikant genoeg is dat een publikatie in de dan nog slepende Wouwse melkkwestie (3), waarin B en W laten weten het bestuur van de Coöperatieve Wouwsche Stoomroomboterfabriek vergunning verleend te hebben voor de oprichting van een kaasmakerij en graanmaaldery. En dan wordt het stil.....en van Juten wordt niets vernomen. Pas op 2 februari 1897 verschijnt er weer een publikatie van B en W, opgemaakt door de dan inmiddels benoemde nieuwe secretaris P. Goosen. Hierin maakt hij een verzuim van zijn voorganger goed, die vergeten is de heffing op honden te publiceren. Om alsnog rechtsgeldig hondenbelasting te kunnen innen, wordt tot publikatie overgegaan. Het handschrift is van Goosen, die de publikatie ook ondertekent, maar bijtijds bemerkt dat deze daardoor nog niet rechtsgeldig is, want bij het vaststellen ervan was hij nog geen secretaris. Met enig gemak is daarom de naam "Goosen" doorgehaald en in hetzelfde handschrift vervangen door "J.G. Juten, i.s."

In het Publicatieregister van de burgemeester doet zich hetzelfde voor. Op 10 juli 1895 verschijnt de voorlopig laatste publikatie, waarin gemeld wordt dat noch aan Anna Catharina Aarts, noch aan haar echtgenoot Josephus Uytdeuilligen, timmerman en bierhuishouder, vergunning is verleend tot verkoop van sterke drank in het klein. Daarna wordt tot april 1897 evenmin nog iets gepubliceerd.

Nieuwe raadsleden

Binnen het gemeentebestuur doen zich nog meer wijzigingen voor. Raadslid Hendrik Schou neemt op 3 augustus ontslag uit zijn functie. Hoogstwaarschijnlijk moet het om gezondheidsredenen geweest zijn dat Schou zich niet meer verkiesbaar gesteld heeft, want hij is dan inmiddels 52 jaar lid van de gemeenteraad. Op 5 juni 1843 deed hij zijn intrede in de raad, waarin hij van 1844 tot 1851 bovendien "assessor" (wethouder) was. Bij zijn ontslag besluit de raad dan ook een dankbetuiging te zenden voor "de vele en langdurige diensten door hem aan de gemeente bewezen". Enige weken eerder zijn dan al verkiezingen geweest voor vier plaatsen in de gemeenteraad. Drie zetels staan niet

ter discussie. Daverveldt, lid van de gemeenteraad en burgemeester sinds 1874, wordt met een volstrekte meerderheid van de stemmen herkozen, hetgeen ook het geval is met Petrus Elst, die sedert 1877 raadslid is en met notaris W. van Gastel, lid van de gemeenteraad sinds 1871. De vierde zetel is meer omstreden, want geen der kandidaten krijgt een meerderheid om Schou op te volgen. De herstemming is interessant, want de voorzitter van de Coöperatieve Wouwsche Stoomroomboterfabriek, J.B. Dekkers, moet het opnemen tegen Marijn Potters. De strijd tussen beiden eindigt in het voordeel van Dekkers, waarmee een exponent van de koppige Wouwse boeren, die zich verzetten tegen de burgemeester en pastores, zijn intrede in de gemeenteraad doet.

Onderwijs

Minstens zo koppig als de Wouwse boeren blijft meester Smulders uit Wouwse Plantage, die op eigen initiatief weigert aan alle kinderen les te geven als er dat jaar een vacature ontstaat. Uit een brief aan Gedeputeerde Staten valt op te maken dat de gemeente in 1895 drie openbare scholen telt. De grootste school staat in Heerle, waar 255 leerlingen onderwijs genieten. Hiervoor heeft de school een hoofdonderwijzer, een onderwijzer van minimaal 23 jaar en drie onderwijzers nodig. De school in de kom van Wouw telt 166 leerlingen en naast de hoofdonderwijzer drie onderwijzers. De school in Wouwse Plantage tenslotte is de kleinste met 64 leerlingen en één onderwijzer naast bovenmeester Smulders. En laat nou die ene onderwijzer, A. Beyaert, aan het eind van het jaar vertrekken. Op dat moment bezoeken nog 46 kinderen de school en staat Smulders er alleen voor. En daarvoor weet de wispelturige bovenmeester wel een oplossing: zolang de vacature openstaat geeft hij gewoon de helft van de kinderen maar les. De 23 kinderen die de ene dag de school bezocht hebben, dienen de volgende dag thuis te blijven. "Over deze willekeurige handeling van het hoofd der school wordt zeer geklaagd door de bevolking der Wouwsche Plantage", aldus luidt een klacht van de districts-schoolopziener in een brief aan het college

van B en W. Aangezien een onderwijzer aan veertig leerlingen les mag geven en in een geval als dit ook alle kinderen best toegelaten kunnen worden, doet hij de suggestie aan de hand Smulders te verplichten in ieder geval iedere dag veertig leerlingen toe te laten. Een opvolger voor de vertrokken onderwijzer dient zich echter nog niet aan en voor de uit Heerle vertrokken E. van Laerschot evenmin. Wat voor de inspecteur van het onderwijs reden is twee uit Breda afkomstige tijdelijke onderwijzers aan te bevelen in de personen van de 20-jarige P. Gillius, die tegen een bedrag van 500 gulden in Heerle aan de slag kan, en de 21-jarige P. van Heel, die voor 550 gulden in Wouwse Plantage kan beginnen.

De openbare orde.

Om de openbare orde en veiligheid te bewaken, heeft de gemeente Wouw drie veldwachters tot zijn beschikking. Drie veldwachters van onbesproken gedrag, vol ijver, met nauwgezetheid de plichten vervullend en geen misbruik makend van sterke drank, zo luidt de omschrijving door de burgemeester van het drietal. Petrus Eijsermans is met zijn 55 jaar de oudste veldwachter, Christiaan Gommeren is 40 jaar en de jongste veldwachter is de 35-jarige Marijn van Eekelen, die pas twee jaar in functie is. Het salaris van de Wouwse veldwachters is niet best, zo weet burgemeester Daverveldt te melden. Want uit een ingesteld onderzoek is gebleken dat de veldwachters in de omliggende gemeenten aanzienlijk meer verdienen. Vandaar dat Daverveldt het voorstel doet hun traktement op 400 gulden te brengen en een vergoeding van 25 gulden uit te keren voor kleding. Daar moeten ze dan wel voor inleveren het geld dat ze tijdens de kermis van de kramers krijgen, omdat ze in Wouw geen staangeld hoeven te betalen. Als de gemeente ook een verordening zou gaan maken op het heffen van staangeld, zou dat jaarlijks zo'n 80 tot 90 gulden opbrengen, wat voor een deel aangewend kan worden voor de verhoging van de salarissen van de veldwachters. De Wouwse gemeenteraad loopt niet meteen warm voor de verbetering van de salarissen. J.B. Dekkers vindt dat het voldoende is om de veldwachters te compenseren voor hetgeen zij aan giften verlie-

zen bij de invoering van een verordening en dat de meeropbrengst vervolgens geheel aan de gemeente ten goede dient te komen. Maar daaraan, repliceert de burgemeester, hebben de veldwachters niets, want zo wordt iets met de ene hand bijgegeven, wat met de andere afgepakt is. Voorlopig zullen de drie veldwachters het in ieder geval met het huidige salaris moeten blijven doen, want het voorstel van de burgemeester haalt het niet. Hij krijgt slechts steun van wethouder Luykx en de raadsleden J.B. Raaijmakers en Van Gastel, terwijl wethouder de Greef en de raadsleden M. Raaymakers, Philips, Elst, Van Bavel en Dekkers tegen stemmen.

Werk hebben de veldwachters in ieder geval voldoende, en dat niet alleen maar op het terrein van de openbare orde, sinds kort ook op dat van de verkeersveiligheid. Want in Wouw rijden inmiddels ook al mensen op fietsen rond. "In deze gemeente worden elf rijwielen (vélocipèdes) gehouden", aldus de burgemeester in een brief aan de Commissaris van de Koningin. En met een daarvan doet zich in september zelfs een ongeluk voor. Bierbrouwersknecht Jan Besters reed op de veertiende naar Bergen op Zoom, alwaar ter hoogte van de R.K. begraafplaats een gedeelte veldartillerie achter hem aan kwam rijden, waarop Besters naar rechts uitweek. Juist op dat ogenblik kwam ene Van Ravels uit de richting Bergen op Zoom op Wouw aan rijden en die week ook uit, waardoor hij aan dezelfde kant als de artillerie terecht kwam. Hij wilde verder uitwijken, raakte in het losse zand en viel daardoor met zijn rijwiel, dat vervolgens door de artillerie aangereden werd, terwijl Van Ravels zichzelf nog bijtijds kon verwijderen, voordat er nog grotere ongelukken konden gebeuren.

Wat de openbare orde betreft hebben de veldwachters aan Petrus Vrients, beter bekend als Peer Vis, de handen meer dan vol. Al jaren achtereen is Vrients een bron van ellende voor familie en dorpsbewoners (4). In de maanden juli en augustus is het weer flink raak. Vrients haalt de ene escapade na de andere uit, van nachtelijk burengerucht tot belediging van ambtenaren in functie, van openbare dronkenschap tot het te snel met de paarden draven in de kom van het dorp.

41

"De politie heeft de handen vol aan hem", verzucht Daverveldt in zijn zoveelste brief aan de Officier van Justitie over Vrients. "Den laatsten tijd is hij zoodanig verergerd dat zijn gedrag, vooral wanneer hij is opgewonden door den drank, verschillende malen aan krankzinnigheid doet denken. Voor eenige weken verwoegde zijne vrouw zich bij mij om een eisch tot echtscheiding in te stellen, omdat zij dikwijls door hem werd bedreigd en mishandeld en zelfs uit vrees voor hem op den zolder ging slapen, terwijl Vrients beneden slaapt. Herhaalde malen werd ook de hulp der veldwachters ingeroepen, wanneer hij de overige huisgenooten mishandelde of in huis alles stuk sloeg".

Uit de verklaringen van de vrouw van Vrients noteert Daverveldt dat hij regelmatig achter de winkeldeur de veldwachters op staat te wachten en dat hij al enkele jaren verdacht wordt ruiten bij inwoners ingeslagen te hebben. Ook zou Vrients in onmin leven met zijn buurman W. van Ravels, die hij onder al scheldend bedreigd zou hebben te vermoorden. Een paar weken later volgt weer een brief:

"Waar echter zooveel verschillende vonnissen zijn gedrag voldoende doen kennen, acht ik het onnodig daaraan nog iets toe te voegen, het zou slechts eene herhaling zijn van de verschillende brieven, daaromtrent bij vorige gelegenheden door mij aan U gerapporteerd".

aldus de burgemeester. En Vrients' zoon Adriaan gaat al bijna hetzelfde pad op als zijn vader. Na enkele bekeuringen wegens te hard draven en dierenmishandeling schrijft Daverveldt dat ook diens gedrag steeds erger wordt door het slechte gedrag van zijn vader, in wiens gezelschap hij zich meer en meer bevindt.

Zuivelfabriek

Een ander probleem van openbare orde betreft nog steeds het werken op zondag bij de coöperatieve zuivelfabriek. Het verbaliseren is dan allang gestaakt, de boeren zijn in het gelijk gesteld, doch burgemeester Daverveldt heeft gevraagd om een uitspraak van de Hoge Raad. Op 25 oktober wordt bekend dat de uitspraak van het Kantongerecht, waarin de boeren in het gelijk gesteld werden, door de Hoge Raad bevestigd is. Daverveldt moet dus bakzeil halen en bovendien met lede ogen aanzien dat de coöperatieve boeren geduchte concurrentie betekenen voor zijn eigen negotie, want inmiddels zijn ze ook al begonnen met het malen van graan en het maken van kaas. Het ontstaan van de coöperatie stimuleert overigens ook op andere manieren de concurrentie. Zo krijgt het gemeenteraadslid J.B. Raaijmakers een vergunning voor de oprichting van een petroleummotor voor het in werking brengen van een boterkneder en centrifuge. Als Raaijmakers vervolgens ook een stoommachine wil plaatsen om boter te maken, komen er bezwaren. Uitgerekend het R.K. kerkbestuur is het met het verzoek niet eens, de heer A. Luijckx en Mej. J. Leijdekkers evenmin. Blijkens een brief in het correspondentieregister van B en W waren er toen ook al hoorzittingen, want zij worden op 21 december in de gelegenheid gesteld de bezwaren mondeling toe te lichten. Tevergeefs, want diezelfde dag melden de notulen van de B en W-vergadering dat de vergunning verleend is.

Brandweer

Al heeft de gemeente Wouw sinds vorig jaar de beschikking over drie brandweerkorpsen, dat wil nog niet zeggen, dat de brandschade minder wordt. In 1895 rukt de brandweer in ieder geval niet minder uit dan het jaar ervoor. Op 2 april brandt om half drie 's middags in de Herelsche Heide de arbeiderswoning van Adriaan van Gaans af. Vermoedelijk is de brand ontstaan door onvoorzichtigheid bij het bakken van brood, met als gevolg dat van de hele inboedel alleen nog een varken en een geit over is. Op het Zuideinde van Heerle brandt in juli door onbekende oorzaak de arbeiderswoning van Jacobus van Kaam

af. De inboedel en het woonhuis worden gedeeltelijk gered, doch de schade bedraagt in totaliteit zo'n 400 gulden. In diezelfde buurt brandt een maand later de arbeiderswoning van de weduwe P. van Oevelen af. Het huis is verloren en van de inboedel zijn alleen twee stoelen, een varken en wat kleding over.

Op 2 oktober is landbouwer M. Floren het slachtoffer van een brand in zijn schuur en wagenhuis, eigendom van de kinderen Philips. De gebouwen gaan in zijn totaliteit verloren, inclusief de opgeslagen tarwe, 8 varkens, 50 kippen en 30 konijnen. Alleen 3 varkens zijn gered, de inboedelschade is 750 gulden en de restanten van het huis zijn niet meer dan 100 gulden waard.

Tenslotte wordt melding gemaakt van een brand in de arbeiderswoning van de weduwe J. Valkenburg in de Biezen. De bewoner ervan, Marijn Valkenburg, is op dat moment niet thuis, de vier kleine kinderen wel, maar die kunnen tijdig door de buurvrouw gered worden. De schade valt mee, honderd gulden, maar helaas is Valkenburg niet verzekerd.

Wielerronde

Natuurlijk valt er ook wel wat gezelligs te beleven. Het verschijnen van de eerste véloupèdes in Wouw stimuleert de competitiedrang tot vermakelijke hoogten. Zowaar wordt er een wielerronde georganiseerd. De Wouwsche Wielrijdersbond krijgt namelijk toestemming om op 15 september op het dorpsplein een baan in een cirkel te leggen met als doel het houden van een wielervedstrijd. Maar, zo vinden B en W, de uitkomende zoden moeten na afloop weer wel netjes op hun plaats gelegd worden. En harmonie Oranje trekt naar Tilburg om Hare Majesteit prinses Wilhelmina en haar moeder Koningin-Regentes Emma hulde te brengen ter gelegenheid van het bezoek aan de provincie Noord-Brabant. Tal van muziekgezelschappen zullen present zijn, en Wouw wil uiteraard niet achterblijven: "Ook het hier bestaande harmoniegezelschap wenscht aan die betuiging van eerbied aan ons Vorstenhuis deel te nemen", zo wordt het verzoek omkleed om 75 gulden subsidie in de kosten te verlenen. Maar zuinig als men gewoonlijk in

Wouw is, moet er toch wat van het bedrag afgeknabbeld worden: 50 gulden vindt de raad genoeg.

Belastingverhoging.

Wouw mag dan wel zuinig zijn, toch komt men danig in geldnood. Dat is ook niet zo verwonderlijk, want met ingang van 1896 komen bijvoorbeeld de kosten van de brandweerkorpsen volledig voor rekening van de gemeente. En de negatieve effecten van de bezuinigingen op het onderwijs worden zo langzamerhand ook volledig duidelijk. Enkele jaren geleden werden de onderwijssalarissen aanzienlijk verlaagd, omdat het aanbod aan leerkrachten groot genoeg was. Een leuke bezuinigingspost, redeneerden de Wouwse gemeentebestuurders in die tijd. Het uitgespaarde geld werd dus ingezet voor andere "leuke dingen voor de mensen", danwel voor noodzakelijkheden. Maar de ervaringen in de laatste jaren hebben uitgewezen dat het zelfbedrog geweest is. Want inmiddels is er een behoorlijke schaarste aan onderwijzers, wat tot gevolg heeft dat de salarissen navenant verhoogd moeten worden. En tenslotte eist de gestage aanleg van kunstwegen in de gemeente nu ook zijn prijs. Immers, die wegen moeten wel behoorlijk onderhouden worden en het vervangen van klinkers en keien is toch van een ander gehalte dan het onderhoud aan zandwegen. Allemaal reden voor het Wouwse college om eens van gedachten te wisselen met de gemeenteraad over de financiële problemen en dan vooral over de vraag hoe die op te lossen. De uitgaven gaan in 1896 de inkomsten overtreffen, zo wordt door de voorzitter voorspeld. Hij stelt daarom voor de hoofdelijke omslag met vijfhonderd gulden te verhogen. Dit geld moet bijeen gebracht worden door de gezinshoofden of alleenstaanden, die een inkomen hebben van minstens driehonderd gulden per jaar. Voor de bepaling van het inkomen telt van alles mee: het salaris van een ambt, maar ook alle voordelen, die daaraan verbonden zijn, de pensioenen en lijfrenten, inkomsten uit handel of bedrijf en inkomsten uit eigendom of vruchtgebruik. En dan is er nog een maatstaf van belang, te weten de uiterlijke staat van iemand en diens vertering. Hoe het belastbaar

41

inkomen met name aan die laatste factor getoetst kan worden, is niet geheel duidelijk, maar in ieder geval wordt een belastbaar inkomen vastgesteld, waaraan een belasting gekoppeld wordt. Wie tussen de 300 en 400 gulden verdient, krijgt een belastbaar inkomen vastgesteld van 75 gulden. Bij een inkomen tussen de 400 en 500 gulden wordt dit bedrag al verdubbeld en wie tussen de 500 en 600 gulden per jaar verdient, krijgt een belastbaar inkomen van 250 gulden toegewezen. Bij een inkomen tussen de 600 en 700 gulden is dit bedrag 425 gulden en bij een inkomen van 700 gulden of meer wordt het volle bedrag belastbaar geacht. Allen tezamen moeten in 1896 het maximale bedrag van 4500 gulden op gaan brengen.

Het moge duidelijk zijn, dat niet iedereen het van ganser harte eens is met zijn geschat inkomen. Voor bezwaren kan men bij de gemeenteraad terecht, die in al zijn wijsheid ongetwijfeld het juiste oordeel velst. Want je bent volksvertegenwoordiger of je bent het niet! Vandaar dat men van goede huize moet komen om een aanslag te bestrijden. Want meestal hanteert de raad dan het laatste criterium, de uiterlijke staat en het verteer, om te oordelen of de bezwaren gegrond zijn.

Zoiets, maar dan bij een andere belasting, overkomt trouwens Baron de Caters. Op een of andere wijze heeft hij nagelaten zijn provinciale paardenbelasting te betalen. Navraag bij de burgemeester leidt ertoe dat deze laat weten dat Raymond de Caters "voldoende gegoed is" de hem opgelegde belasting te betalen.

Ziekenzorg

Wie niet veel verdient, hoeft dus geen belasting te betalen, en heeft ook geen kiesrecht. Dat wil niet zeggen, dat de gekozenen zich niet om hen bekommeren, maar de zorg blijft zich wel afspelen in een sfeer van liefdadigheid, waarbij plaatselijke notabelen via een systeem van sociale controle bepalen wie in aanmerking komt voor hulp. Daarnaast zijn er wettelijke regelingen om de zorg voor de zwakkeren te bepalen. Maar dan liefst wel op lokaal niveau vastgestelde regelingen. Zo laten B en W aan het college van G.S. weten weinig heil te verwachten van een door

het Rijk vast te stellen regeling voor geneeskundige verzorging van de armen en de vaststelling van de prijzen van de aan hen geleverde medicijnen. De geneeskundige armenpraktijk is in Wouw immers inclusief de levering van geneesmiddelen door de gemeente opgedragen aan de gemeentedokter Van Aerssen.

"Hij geniet daarvoor een vaste en zelfs vrij hoge bezoldiging uit de gemeentekas. Hoewel die bezoldiging niet in de minste verhouding staat tot de diensten, welke de geneesheer daarvoor aan de armen verleent, is die belooning evenwel zeer te rechtvaardigen met het oog op het groote voorrecht voor het platteland om niet verstoken te zijn van geneeskundige hulp".

Elke andere regeling zal, zijn B en W van mening, alleen maar nadelig uitpakken voor de inwoners.

En de gegoede klasse zorgt ook op andere manieren voor de inwoners, die het wat minder hebben. Een simpele hint, een welgemeende waarschuwing, een schouderklopje, het hoort allemaal tot de omgangsvormen tussen de klassen. Zo publiceert burgemeester Daverveldt een dringende waarschuwing tegen het werken in Duitsland. Arbeiders worden, constateert hij, geregeld door advertenties of door vertegenwoordigers gelokt in Duitsland in de industrie te komen werken. In een aantal gevallen krijgen ze zelfs de treinreis naar Duitsland betaald, waarna bij aankomst blijkt dat ze daar helemaal niet in de betreffende industrie gebruikt kunnen worden. Alvorens op dergelijke aanbiedingen in te gaan is het beter om, al dan niet via de burgemeester, zich tot de Nederlandse consul te wenden in de streek waar de ondernemingen zich bevinden, zodat men meer duidelijkheid krijgt over de vooruitzichten op werk, het loon, de huurprijzen van de woningen en andere omstandigheden, schrijft Daverveldt.

Het wegonderhoud.

De Wouwse gemeenteraad maakt zich zorgen om verschillende wegen, die dringend aan onderhoud toe zijn. Een van die wegen is de Kleine Spellestraat. Al in april stelt raadslid J.B. Raaijmakers het onderwerp aan de orde. Hij betoogt dat al enige tijd geleden kadastrale opmetingen plaats gehad hebben, maar dat nog steeds niet met verbeteringswerkzaamheden begonnen is. In juni blijkt waar de schoen wringt. De landmetingen hebben aangetoond dat hier en daar een strookje door de omwonenden ingenomen is, dus als men de weg echt aan wil pakken, zal men hier en daar grond aan moeten kopen. Wethouder Luijkx heeft inmiddels al met enkele grondeigenaren gesproken, maar dit biedt nog weinig soelaas, want men is alleen tot verkoop genegen als de gemeente een kunstweg aan wil leggen, hetgeen zo'n twee- tot drieduizend gulden zal gaan kosten. Als alternatief oppert J.B. Raaijmakers dat een flinke zandkisting al een goede en duurzame oplossing is. Als belanghebbenden en bewoners enkele dagen zand willen rijden dan kunnen de kosten beperkt blijven, vindt het raadslid M. Raaijmakers. Tot een echte oplossing komt het niet, want als de begroting voor 1896 in de raad behandeld wordt, wordt opnieuw over verbetering van de Spellestraat gesproken. Het pas benoemde raadslid Dekkers laat zowaar een "oppositieel geluid" horen. De Spellestraat verkeert eigenlijk nog in een goede staat, zegt hij. Compromis bestaat eruit om geleidelijk aan een keiweg te krijgen door op die plaatsen, waar klinkers uitgebroken moeten worden, deze door keien te vervangen.

Het rijden over het dorpsplein is een heel ander verhaal. Een jaar eerder had burgemeester Daverveldt de regels nog eens duidelijk gemaakt: over het dorpsplein mag niet gereden worden. En dat leidt tot enige problemen met als centrale vraag of men dan ook niet met kinderwagens over het dorpsplein mag rijden. Van Silv. Aerden heeft de raad een verzoek gekregen om voortaan kinderwagens op het dorpsplein toe te laten, "daar dit eene veilige speelplaats is voor kinderen". Hij verzoekt dan ook om de politieverordening, waarbij het verboden is met

4

rijtuigen over het dorpsplein te rijden, niet zo streng toe te passen, dat onder die rijtuigen ook kinderwagens begrepen worden. Ook de leden van de raad vinden zulk een interpretatie wat ver gezocht. Natuurlijk moet men niet zover gaan, dat onder rijtuigen ook kinderwagens begrepen worden. Dus wordt goedgevonden dat het rijden met kinderwagens op het dorpsplein voortaan toegestaan wordt.

Het onderhoud van de zogenaamde Akkerweg vormt eveneens een onderwerp van discussie. Wethouder P. de Greef is namelijk van mening dat dit onderhoud snel ter hand genomen moet worden. Maar hier ontwikkelt zich een meningsverschil tussen de burgemeester en zijn wethouders. Daverveldt vertelt de raad dat B en W geen besluit daarover mogen nemen, omdat een deel van de Akkerweg aan aangrenzende eigenaren behoort. Raadslid Doggen weet evenwel te vertellen dat de Akkerweg altijd al door de gemeente onderhouden is en dat tegen voortzetting daarvan geen bezwaar bestaat. Maar, betoogt de voorzitter, dit zal tot een precedentwerking leiden, want waarom zouden andere particulieren daar eveneens geen beroep op doen? Tenslotte haalt Daverveldt toch bakzeil, want de raad besluit om dat jaar in ieder geval het onderhoud van gemeentewege te laten verrichten. De daarop volgende vergadering komt het college hierop terug. B en W hebben namelijk uitgevonden dat de weg aan de aangrenzende eigenaren behoort, waardoor het eerder genomen besluit de weg op te knappen eigenlijk onwettig was. Men kan weinig anders dan de reeds gemaakte kosten weliswaar nu voor rekening van de gemeente te laten komen, maar in het vervolg zullen de eigenaren zelf moeten betalen.

En dan zijn er nog problemen met het voetpad van Janssen naar de Nieuwstraat. Het raadslid Raaijmakers wijst de gemeenteraad op de slechte staat van het pad, waarvan volgens hem druk gebruik gemaakt wordt. Hij stelt voor een kleine verbetering aan te brengen door klinkers of keien in het voetpad te leggen. Mocht het nodig zijn, dan vindt Raaijmakers dat de belastingen er zelfs voor verhoogd mogen worden. Wat de burgemeester toch iets te ver gaat, want hij vindt een verhoging onnodig. B en W zullen een en ander onderzoeken, laat hij weten. Adr. Luysterburg tenslotte krijgt toestemming om de sloot voor zijn in aan-

41

bouw zijnde woning te dempen, mits hij daarmee geen nadeel toebrengt aan de afwatering van de weg en het gemeentebestuur zich het recht voorbehoudt om de vergunning in te trekken en alles terug te laten brengen in de oorspronkelijke staat.

Dussen, april 1993

HENK HELLEGERS

Noten

1. De Wouwse gemeenteraad anno 1885, Vierschaer 3-'85, pag. 76.
2. De Wouwse gemeenteraad anno 1886, Vierschaer 2-'86, pag. 5.
3. De geschiedenis van de "Coöperatieve Wouwsche Stoomroomboterfabriek" is door René Hermans beschreven in het dubbelnummer Vierschaer 3/4-'91. Voorts worden de problemen tussen de boeren en het Wouwse gemeentebestuur beschreven in "De gemeente Wouw anno 1894".
4. In het artikel "Er kan hier ook niets gebeuren", Vierschaer 1-'92, schrijft René Hermans over de talrijke tragische incidenten rond de persoon P. Vrients.

Bronnen.

- Notulen van de raadsvergaderingen 1895.
- Notulen van de vergaderingen van het college van B en W 1895.
- Correspondentieregister B en W 1895.
- Correspondentieregister burgemeester 1895
- Publicatieregister B en W 1895.
- Publicatieregister burgemeester 1895.

